

150. Memorandum uitlegjurisprudentie van de Hoge Raad

MR. C.E. DRION

Sinds 1946 is de uitleg van rechtshandelingen en documenten (vooreerst primair en sinds 1 januari 1992 uitsluitend) het domein van de rechter (HR 28 juni 1946, NJ 1946, 524). Hoewel de Hoge Raad ten aanzien van uitleg een zekere afstand bewaart door veel ruimte aan de feitenrechter te geven, is toch het aantal uitspraken (zeer) groot en is het niet altijd eenvoudig om de grote lijnen te ontwaren. Deze bijdrage (bijgewerkt tot: maart 2016) – geen artikel in de klassieke zin – geeft een weergave van de uitlegjurisprudentie van de Hoge Raad. Hoewel ook hiermee het caleidoscopische karakter van de uitlegjurisprudentie niet wordt weggenomen, kan de praktijkjurist nu in ieder geval, zonder zelf nog tientallen jaren aan jurisprudentie door te hoeven nemen, kennisnemen van een aantal vuistregels en gezichtspunten.

De Hoge Raad stelt de zogenoemde Haviltex-norm¹ (geobjectiveerd subjectieve uitleg) centraal, waarbij alle omstandigheden van het geval van belang zijn,² gewaardeerd naar hetgeen de redelijkheid en billijkheid meebrengen.³ De partijbedoeling mag niet ononderzocht blijven door enkel op basis van de redelijkheid en billijkheid een bepaalde uitleg te bezigen.⁴ Vormen van meer objectieve uitleg, waarvan de meest extreme vorm de cao-norm is,⁵ mogen (ook binnen Haviltex) worden gehanteerd in die

komt het niet aan op de bedoelingen van de partijen bij de CAO, voor zover deze niet uit de CAO-bepalingen en de toelichting daarbij kenbaar zijn, maar op de bewoordingen waarin de CAO en de toelichting zijn gesteld. Bij deze uitleg kan onder meer acht worden geslagen op de elders in de CAO gebruikte formuleringen en op de aannemelijkheid van de rechtsgevolgen waartoe de onderscheiden, op zichzelf mogelijke tekstinterpretaties zouden leiden." In HR 18 april 2008, NJ 2008, 245, werkt de Hoge Raad dit laatste in die zin uit dat kennelijk maatgevend is in hoeverre het aannemelijk is dat de contracterende partijen (de werkgevers- en werknemersorganisaties, niet de individuele werknemer en zijn werkgever), die zich van het onderscheid tussen, in dit geval, algehele en gedeeltelijke arbeidsomgankelijkheid, bewust moeten zijn geweest, de in de cao aangetroffen bewoordingen zouden hebben gekozen indien zij aan gedeeltelijk arbeidsongeschikten een recht op een aanvullende uitkering hadden willen toekennen. Zie ook HR 2 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BJ9633, waarin is bepaald dat uitleg van een cao die dezelfde bewoordingen kent als een (eerder) algemeen verbindend verklaarde cao, volledig in cassatie kan worden getoetst. Zie hiervoor ook, in imperatieve zin, HR 22 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1347 (CNV Vakmensen/Vebidak). Zie voor een vrij feitelijke uitleg van een prepensioenregeling in een bedrijfstak HR 14 november 2014, ECLI:NL:HR:2014:3239, en de voorganger daarvan over dezelfde regeling HR 15 maart 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY6165. (Zie voor de onaannemelijkheid van rechtsgevolgen ook HR 8 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM9621 (X/ABP). NB: In HR 1 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1078, NJ 2013, 522 (Van Wijk c.s./VE De Prinsenwerf) formuleert de Hoge Raad dat moet worden getoetst aan de aannemelijkheid van de onderscheiden rechtsgevolgen. Zie hierover ook HR 14 februari 2014, ECLI:NL:HR:2014:337 (Bakermans c.s./Mitros), waarin tevens is bepaald dat ingeval de splitsingsstukken voor verschillende uitleg vatbaar zijn, en zij verwijzen naar een feitelijke kenmerken van het splitsingsobject, het niet in strijd is met een uitleg naar objectieve maatstaven om die stukken mede aan de hand van waarneming van die feitelijke kenmerken uit te leggen. En zie voor het gewicht van de bewoordingen, als ook over het vermijden van overlap van cao's, HR 27 mei 2011, ECLI:NL:HR:2011:BQ0010 (Fondsen Metaal en Techniek/BAM). Bij uitleg van cao's mogen eerdere (HR 31 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE2376, NJ 2003, 110 (Ziekenhuis De Heel/Huisman c.s.) en latere (HR 2 april 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO3857, «JAR» 2004/113 (Arriva)) cao's worden meege-

- HR 13 maart 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4158, NJ 1981, 635 (Ermes/Haviltex). Zie uitlegaanwijzing 1 van de meer moderne benaderingen hierna.
- HR 5 april 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY8101 (Lundiform/Mexx). Zie ook HR 21 april 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1706, RvdW 1995, 98 (Kakkenberg/Kakkenberg), HR 20 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO1427, NJ 2005, 493 (DSM/Fox), alsmede HR 22 september 2006, ECLI:NL:HR:2006:AX1571, NJ 2006, 521 (Samenlevingscontract). Alle omstandigheden van het geval moeten ook in ogenschouw worden genomen bij de uitleg van een opzeggingsgrond in een (eenzijdige) ontslagbrief (HR 19 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:290 (Autocentrum)). Aan de letterlijke tekst komt niet steeds doorslaggevende betekenis toe.
- HR 20 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO1427, NJ 2005, 473 (DSM/Fox), HR 2 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ4410, NJ 2008, 104 (NBA/Stichting Meerhuysen), alsmede HR 23 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL5262 (Haliburton).
- HR 12 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9430, NJ 2001, 199 (Steinbusch/Van Alphen).
- HR 17 september 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1059, NJ 1994, 173 (Gerritse/HAS) en HR 24 september 1993, RvdW 1993, 186 (Hol/EIM). Dit betreft uitleg van cao's en deze regel wordt daarom wel de cao-norm genoemd. Zie ook HR 10 december 1997, RvdW 1998, 9C (Vink/SVVUK). Zie verder HR 11 april 2003, NJ 2003, 430 en, voortbouwend daarop, HR 14 maart 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC6699, waarin de Hoge Raad bepaalde: "Voor de wijze waarop CAO-bepalingen dienen te worden uitgelegd geldt als uitgangspunt dat de bewoordingen van de CAO-bepalingen en eventueel de daarbij behorende schriftelijke toelichting, gelezen in het licht van de gehele tekst van de overeenkomst, van doorslaggevende betekenis zijn. Daarbij

